

Zagrebačka platforma

Zahtevi sindikata u vezi sa primenom Memoranduma o razumevanju socijalnih aspekata Energetske zajednice i Nacionalni socijalni akcioni planovi

septembar 2008

Energetski sindikati jugoistočne Evrope i Evropska federacija sindikata javnih usluga (EPSU) su aktivno uključeni u obezbeđivanje socijalne dimenzije Energetske zajednice na nacionalnom i regionalnom nivou od 2004. Energetski sporazum je potpisan u oktobru 2005. Energetski sporazum nema socijalno poglavlje. On se ne bavi mogućim socijalnim posledicama restrukturiranja energetskeg sektora po radnike i građane. Sindikati zemalja Energetske zajednice su odredili svoje zahteve za socijalnom dimenzijom u **Skopskoj platformi**¹ i **Izjavi iz Vrnjačke Banje**². Sada smo sve to razvili dalje u **Zagrebačkoj platformi** uzimajući u obzir novi razvoj situacije.

Nakon Skopske platforme, sindikati su organizovali nekoliko akcija i osigurali da zaštita građana, a posebno potrošača sa niskim zaradama i radnika bude prioritet političke agende. Evropski parlament je podržao sindikalne zahteve (maj 2006). Evropska komisija (DG energetika/ DG zapošljavanje) je radila sa vladama i sindikatima na predlogu Memoranduma o razumevanju (MoU) socijalnih aspekata energetske zajednice. Potpisan je u oktobru 2007, Beč.

Pozdravili smo Memorandum koji se usredsredio na obaveze koje proističu iz javnih usluga, pitanja priuštivosti, socijalni dijalog, informacije i konsultacije, sindikalna prava itd. Memorandum predviđa formiranje radnih grupa koje će razviti Nacionalne socijalne akcione planove za primenu MoU. Ove radne grupe trebaju da imaju predstavnike poslodavaca, sindikata i vlada. One su formirane.

MoU takođe predviđa formiranje Socijalnog foruma na kojem će se diskutovati i razmatrati iskustva zemalja u primeni MoU. Sa zadovoljstvom smo primetili da Sekretarijat Energetske zajednice i Evropska komisija (DG zapošljavanje) su sa evropskim socijalnim partnerima odigrale ključnu ulogu u obezbeđivanju napretka u formiranju Socijalnog foruma. Obrazac akcija je preložen nakon održane radionice u Beču (27.maj 2008.) i prvi Socijalni forum će biti organizovan od 18. do 19. novembra 2008.

Da bi se pripremili za Socijalni forum sindikati su se sastali na 8. Energetskom okruglom stolu koji je organizovao EPSU, njegova globalna sestrinska federacija PSI i FES.

Sindikati su imali sledeća zapažanja i predloge koji verujemo da treba da se diskutuju i razmotre na nacionalnom nivou i za vreme Socijalnog foruma.

¹ <http://www.epsu.org/a/1460>

² http://www.epsu.org/IMG/pdf/EN_Vrjan_Banja_statement2_draft.pdf

1. Interno tržište za električnu energiju i gas

Glavna odlika Energetske zajednice je formiranje evropskog internog tržišta za električnu energiju i gas. Primetili smo da je formiranje ovog tržišta praćeno mnogim problemima i nije dovelo do smanjenja cena za potrošače. Za više informacija pozivamo se na istraživanje Univerziteta u Griniču, www.psir.org Dovelu je do ogromnih procesa restrukturiranja sa mnogim socijalnim posledicama. Dve studije EcoTec za Evropsku komisiju u vezi sa otvaranjem tržišta električne energije i gasa su ovo naglasile. (2007) ³ Memorandum obezbeđuje okvir za rešavanje ovih problema na nacionalnim i na nivou Energetske zajednice.

Zahtevamo:

- **Dovoljno vremena** da formiramo efektivne i funkcionalne institucije internog tržišta. Iskustvo zemalja Evropske unije pokazuje da će ovo biti dug proces. **Više vremena će biti potrebno da se reše socijalne posledice na socijalno odgovoran način. Nacionalni socijalni akcioni planovi bi trebalo da imaju jasne vremenske okvire.**
 - **Što je brže uvođenje internog tržišta za električnu energiju i gas, važniji su socijalni akcioni planovi , garancije koje se obezbeđuju i kraći je vremenski okvir u kojem treba da budu primenjeni.**
 - Vlade, regulatori, kompanije i sindikati trebaju da identifikuju u svakoj fazi procesa koje su moguće posledice i da ih preduprede. Direktiva EU o bezbednosti snabdevanja i nedavne diskusije u Evropskom parlamentu identifikuju na primer važnost *visoko kvalitetnog održavanja i popravki mreža i elektrana*. Restrukturiranje i outsorsing mogu za budu pogubni za to. Kako to može da se garantuje?
 - Situacija u EU je dovela do manjka kvalifikovane radne snage na tržištu rada i potencijalan rizik da će planirane investicije u nove kapacitete i mreže biti odložene. Moguće je da dođe do sličnih posledica u jugoistočnoj Evropi. Takođe može da dođe do odliva mozgova. Socijalni akcioni planovi trebaju da predvide kako će sektor da nastavi da privlači visoko kvalifikovane radnike.
 - **Povezivanje nacionalnih socijalnih akcionih planova za zakonodavstvo koje uvodi interno tržište električne energije i gasa i nacionalne energetske strategije i programe međunarodnih finansijskih institucija.** To će osigurati da zakonodavstvo koje uvodi interno tržište uzme u obzir socijalne posledice. Isto važi za nacionalne energetske strategije. Akcioni planovi koji je razvila svaka zemlja trebaju da se prilagode tako da imaju poglavlje o tome kako da se zemlje nose sa situacijom.
 - Ne bi trebalo da bude **prisilnih otpuštanja**.
- **Moratorijum na privatizaciju preduzeća za električnu energiju i gas.** EcoTec studija (pogledati dole) koja uvodi interno tržište za električnu energiju i gas i koja u isto vreme privatizuje preduzeća može da ima ogroman uticaj na radnike. Iskustvo sindikata sa novim, uglavnom inostranim, vlasnicima nije pozitivno i dovelo je do štrajkova da bi se odbranili interesi radnika koji se suočavaju sa otpuštanjima i pogoršanjem plate i uslova rada.
 - Povrh svega, Evropa sada ulazi fazu **finansijske i ekonomske krize** i potrebna joj je stabilnost. Prilagođavanje osnovne infrastrukture ekstremnim promenljivostima berzi

³ <http://www.epsu.org/a/2939>

i njihovim zahtevima da ispune kvartalne i polugodišnje profitne ciljeve, ima uticaj na dugoročno planiranje i sigurnost snabdevanja koja je potrebna kompanijama.

- **Ne prihvatanje privatizacije** preduzeća za električnu energiju i gas će omogućiti stvaranje pozitivne klime za uspostavljanje socijalnog dijaloga, socijalnih akcionih planova i potrebnih institucija za kontrolisanje internog tržišta.
- **Demokratske regulatorne vlasti koje igraju aktivnu ulogu u zaštiti potrošača sa malim zaradama i radnika.** Sindikati i druge socijalne organizacije bi trebale da imaju takvu ulogu da sa regulatorom predstavljaju mišljenje o njihovoj politici. Ova pozicija treba da bude konstruktivna. Ona sprečava da regulator postane žrtva velikih industrijskih interesa sa dubokim džepovima. To je deo sistema demokratskih provera i ravnoteže.
 - Regulatori trebaju čak šta više da se aktivno interesuju da osiguraju priuštvost. Cene električne energije i gasa bi trebalo da reflektuju troškove i fer stopu povraćaja pre nego situaciju na tržištu. Porez vlade i politika subvencija za pomoć potrošačima sa malim zaradama treba da bude odobrena. Regulatori treba da primene politiku nacionalnih socijalnih akcionih planova.
 - Regulatori treba da kontrolišu velikoprodajna tržišta i ove cene.
 - Regulatori igraju važnu ulogu u obezbeđivanju sigurnosti i kvaliteta. Oni treba da osiguraju da održavanje i popravke obavljaju redovno⁴ kvalifikovani radnici. Regulatori mogu da nadgledaju da li kompanije imaju dovoljno radnika da osiguraju ispunjenje svojih obaveza, prema građanima i kompanijama ali i prema radnicima. Kompanijama koje ne poštuju Zakon o radu i druge zakone, kolektivne ugovore i socijalne ugovore u slučaju restrukturiranja treba oduzeti dozvole za rad.
 - Izgleda da nije bilo mnogo napretka na ovom polju. Zahtevamo da regulatori počnu pregovore sa sindikatima i da uspostave redovan dijalog.

2. Nacionalni socijalni akcioni planovi

Nacionalni socijalni akcioni planovi su najvažniji instrument za ostvarenje socijalne dimenzije Energetske zajednice. Predviđeni su Memorandumom i biće napravljeni uz konsultaciju sa socijalnim partnerima. Formirane su radne grupe u zemljama članicama Energetske zajednice da se bave ovim pitanjem.

- **Nacionalni socijalni akcioni planovi treba da se usredsrede na:**
 - **Restrukturiranje kompanija i posledice po radnike.** Akcioni planovi treba da ukažu na perspektivu sektora (otuda i veza sa zakonima i energetske strategijama), mere koje će da se preuzmu da se radnici ne otpuste i da fondovi za zapošljavanje i obuku budu dostupni da bi se omogućila promena. Outsourcing treba da poštuje prenos zakona o preduzeću, da se zasniva na dogovoru sa sindikatima i da osigura dovoljnu dugoročnu zaštitu da bi se sprečila socijalna katastrofa za te radnike.
 - **Uspostavljanje socijalnog dijaloga: veze između poslodavaca i sindikata.** Kolektivni ugovori i sektoralni odbori za socijalni dijalog su prirodni i fleksibilni putevi

⁴ primer je seča drveća i menadžment vegetacije

- napretka. Vlade treba da zahtevaju da poslodavci/kompanije igraju svoju ulogu konstruktivnih partnera u dijalogu.
- **Primenu relevantnih evropskih direktiva u socijalnom domenu.** Prioriteti su okvirna direktiva o radnom vremenu i zdravstvenoj zaštiti i zaštiti na radu, direktive o informisanju i konsultovanju na nacionalnom nivou, prenos kompanija i kolektivna otpuštanja i direktiva o evropskim radničkim savetima.
 - **Rešavanje pitanja energetske siromaštva.** MoU je identifikovao priuštivost i obaveze po pitanju javnih usluga kao ključna pitanja da bi osigurao da interno tržište prihvate građani i da ljudi nisu izostavljeni. Isključenja zbog nemogućnosti plaćanja treba da budu zabranjena. Evropski parlament je to stavio kao centralno pitanje u nedavnim diskusijama o amandmanima direktive o internom tržištu gasa i električne energije. Zahteva nacionalne akcione planove po pitanju energetske siromaštva. Veliki broj grupa za suzbijanje siromaštva i sindikata ovo podržavaju.⁵
 - **Inkluzivni proces dijaloga sa Međunarodnim finansijskim institucijama** Nekoliko vlada vodi razgovore sa evropskim i međunarodnim finansijskim institucijama (MFI) o investicijama u sektor. Vlade bi trebalo da uključe sindikate u razgovore sa MFI. MFI bi trebalo da direktno konsultuju sindikate. Socijalna dimenzija se onda integriše i u programe MFI.
- **Prevod EcoTec studije na jezike Energetske zajednice.** Omogućće razumevanje svih strana. Omoguććava uvid u rešenja koja su pronađena između kompanija i sindikata zasnovanim na socijalnom dijalogu i pregovorima. Nacionalne vlade i/ili Evropska komisija bi ovo trebalo da reše. To bi bio još jedan pozitivan znak da su vlade ozbiljne po pitanju obezbeđivanja efektivnog socijalnog dijaloga i ublaživanja negativnih socijalnih posledica.

Nacionalni socijalni akcioni planovi

Nacionalni akcioni planovi su socijalni akcioni planovi koji prate interno tržište gasa i električne energije kao što predviđa Energetska zajednica

- ✓ Osnova MoU je **uključivanje socijalnih partnera**, zasnovano na priznatom evropskom i međunarodnom pravnom okviru;
- ✓ Prvi prioritet je **efektivni proces dijaloga**.
- ✓ Akcioni planovi treba da budu rezultat diskusija između sindikata, poslodavaca, vlada. I dok su u većini zemalja radne grupe formirane, **konkretan napredak i sveobuhvatna diskusija još nedostaje**;
- ✓ Akcioni planovi treba da imaju detaljne i transparentne **vremenske okvire i šta će vlade da preduzmu**.
- ✓ Rešavanje pitanja **energetske siromaštva** i rešavanje pitanja **socijalnih posledica procesa restrukturiranja** za radnike su dva ključna elementa. Puno je toga već učinjeno po pitanju priuštivosti; mnogo manje po pitanju restrukturiranja – to postaje prioritet.
- ✓ **Opšti kolektivni ugovori** koji obuhvataju kompanije (stare i nove učesnike) u **sektoru električne energije i gasa** i obezbeđivanje jednakih pravila poslovanja i osnovne zaštite i garancija su smatraju neophodnim. Nijednoj kompaniji ne treba da bude dozvoljeno da

⁵ <http://www.epsu.org/a/4158>

izbegne svoje obaveze na primer po pitanju obuke i penzija. Ugovori mogu da definišu koje su kompanije obuhvaćene. Na osnovu opštih kolektivnih ugovora mogu da se potpišu i posebni kolektivni ugovori na lokalnom nivou i nivou kompanije u skladu sa tradicijom svake zemlje.

- √ Fokus na **Socijalni set zakona** – i kako obuhvatiti sve što je potrebno. To zahteva (kolektivne) ugovore među poslodavcima, sindikataima i vladama.
- √ Akcioni plan koji će se baviti **energetskim siromaštvom** i sadržati pravo na **električnu energiju**
- √ Cilj **redovnih dijaloga između regulatora i sindikata** treba da bude deo socijalnih akcionih planova.
- √ **Davanje izveštaja** Energetskom sekretarijatu i Socijalnom forumu sa redovnim slanjem povratnih informacija nacionalnim socijalnim partnerima i evropskim socijalnim partnerima.
- √ Napredak treba da se **nadgleda** putem benčmarka i poređenjem najboljih iskustava. Socijalni forum je prvi test u novembru, Tirana.
- √ Od **Donatorske zajednice se zahteva da pomogne** procese u pojedinačnim zemljama. Podrška za:
 - **Pomoć u procesu uspostavljanja socijalnog dijaloga** zasnovanog na iskustvima zemalja EU. Poslodavcima i predstavnicima sindikata će biti potrebna obuka.
 - Obezbeđivanje da proces restrukturiranja ima što je moguće manje negativnih socijalnih posledica. Obučavanje, doškoloavanje i prekvalifikacija su načini da se taj problem reši. Za njih su potrebna sredstva.

3. Status Memoranduma o razumevanju

Potpisivanje Memoranduma o razumevanju od strane ministara i zamenika ministara je bio važan signal. Time su sve vlade pokazale važnu posvećenost socijalnoj dimenziji. Mi smo uveravali da je socijalna dimenzija trebala da bude sastavni deo Sporazuma o energetskoj zajednici. Evropska komisija i Evropski parlament su naglasili važnost toga. Sam Memorandum pruža tu mogućnost i dalji razvoj. Da bi krenuli dalje i napredovali, zahtevamo od Ministarskog saveta da oformi **radnu grupu koja će razmotriti kako da Memorandum postane obavezujući instrument i odgovarajući pravni status**. To je proces sličan prethodnom Atinskom Memorandumu.

4. Napredak

Socijalni forum treba da postane stalno mesto za razmenu iskustava. On omogućava zemljama Energetske zajednice, uz poštovanje međusobne različitosti, različitih okolnosti i istorije, da razviju zajedno, ne samo po pitanju zakona i zakonodavstva vezanog za energetski set zakona, već i u vezi sa socijalnim setom zakona. Sve zemlje imaju ambiciju da postanu članice Evropske unije, a sindikati to podržavaju. Evropska komisija i Energetska zajednica treba da obezbede sredstva za dalje održavanje Socijalnog foruma.

Socijalni forum treba da odluči **da osmisli metod rada koji omogućava njegov nastavak i pripremu** budućih sastanaka. Mi smo tražili formiranje **Koordinacione grupe** koja bi se sastojala od predstavnika poslodavca, sindikata i vlade. Evropski socijalni partneri su naznačili da su i oni voljni da igraju ulogu. Koordinaciona grupa može da igra ulogu u procesu nadgledanja. Očekujemo **znatan napredak u junu 2009.**

Zahtevamo formiranje **dve radne grupe.**

- **Prva** koja se fokusira na **uticaju restrukturiranja** na kompanije i radnike i mere koje mogu da se preduzmu tako da zemlje mogu da uče iz prethodnog iskustva i jedne od drugih. To bi trebalo da bude mesto za konkretne razmene i pomoć sindikatima i poslodavcima/kompanijama da preduzmu odgovarajuće mere. Trebali bi da imaju korist od eksperata iz kompanija i sindikata koji su prošli kroz proces restrukturiranja.
- **Druga** bi trebalo da se fokusira na **socijalni set zakona** i njegovu primenu. Vlade, sindikati i poslodavci trebaju da prime konkretnu pomoć od Evropske komisije i takođe da nađu načine da primene set zakona za energetske sektor čak iako je primenu Zakona o radu potrebno duže vreme.

Vlade **Ukrajine, Moldavije i Gruzije** su naznačile da žele da budu posmatrači a zatim i punopravni članovi Energetske zajednice. Mi to pozdravljamo. To je pozitivan doprinos energetske sigurnosti i stabilnosti u regionu. Očekujemo od vlada da potpišu Memorandum o razumevanju socijalnih aspekata Energetske zajednice. To pokazuje njihovu želju za uvođenjem socijalne dimenzije kao integralnog dela njihovog članstva u Energetskoj zajednici. Vlade bi već trebalo da oforme nacionalne radne grupe da bi osigurale da sve strane budu informisane i pripremljene za članstvo u Energetskoj zajednici.

Nadgledanje socijalnog napretka je važno. Zahtevamo od Evropske komisije da samostalno ili u saradnji sa MOR-om izveštava o napretku u pogledu socijalnog uključivanja, socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja i primene sindiklanih prava i Zakona o radu. Primetili smo da se obaveze po pitanju zdravstvene zaštite i zaštite na radu krše a da inspekcije rada nemaju dovoljno sredstava. Pravo na štrajk je često uskraćeno. Komisija može da daje izveštaj socijalnim partnerima i vladama.

5. I naš kontinuirani rad

Sindikati su se takođe dogovorili u Zagrebu da:

- Nastave da se međusobno informišu o novinama u Energetskoj zajednici i šire. EPSU igra ključnu ulogu u tom pogledu po pitanju razjašnjavanja i koordinacije.
- Završi rad na pisanju pregleda novina u industrijskim odnosima
- Informiše EPSUCOB@ o platama i drugim novinama u vezi sa kolektivnim pregovaranjem.
- Bori za rešavanje pitanja energetske siromaštva. Naši članovi se često suočavaju sa građanima koji ne mogu da priušte da plate račune a imaju porodice u nepovoljnoj situaciji. Mi želimo da učimo na primerima drugih zemalja gde radnici ponovo priključuju porodice da bi omogućili pravo na električnu energiju.